

Goszczycki, Adam

Analiza demograficzna miasta Płocka za okres 1955-1959 r.

Notatki Płockie 5/17-18, 1-5

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NOTATKI PŁOCKIE

PISMO REGIONALNE MAZOWSZA PŁOCKIEGO

Nr 17/18

LIPIEC – GRUDZIEN 1960

ROK V

ADAM GOSZCZYCKI

ANALIZA DEMOGRAFICZNA MIASTA PŁOCKA za okres 1955–1959 r.

Wiele miast większych i mniejszych w okresie władzy ludowej przeżywało i przeżywać będzie swój rozwój gospodarczy. Podobnie i Płock począwszy od 1960 r. rozpoczął swój nowy etap, przekształcając się z miasta rolniczo-przemysłowego w miasto przemysłowe, dzięki zlokalizowaniu na terenach nizinnych pierwszej rafinerii ropy naftowej.

W związku ze zmianą charakteru miasta zmienia się i struktura ludności, jej zainteresowania, warunki mieszkaniowe i cały szereg innych czynników organicznie związanych z życiem społeczeństwa danego terenu.

Zamykając dotychczasowy, powolny (normal-

ny) rozwój miasta, kończący się z dniem 31 grudnia 1959 r. należy przyjrzeć się bliżej jak przedstawiał się jego rozwój w ostatnich 5 latach.

Przeprowadzając częściową analizę demograficzną miasta pragnę zatrzymać się nad zagadnieniem ilości ludności, urodzeń, małżeństw, zgonów i zastanowić się nad stanem obecnym, tendencjami w poszczególnych latach i porównaniem z danymi ogólnopolskimi.

Na podstawie materiałów znajdujących się w Wydziale Statystyki P. M. R. N. w Płocku ustaliłem na dzień 31 grudnia każdego roku następujące dane:

Lata	Ogółem	Ludność w tym		Zgony		Ilość urodzeń ogółem	Ilość zawartych małżeństw
		mężczyźni	kobiety	ogółem	w tym niemowlęta do 1-go roku		
1954	35.893	16.408	19.485	352	69	858	368
1955	37.015	17.041	19.974	386	88	1034	289
1956	39.092	19.026	20.066	333	84	1002	272
1957	39.862	19.681	20.181	398	82	974	289
1958	40.554	19.384	21.170	351	92	912	319
1959	41.667	19.960	21.707	330	67	850	267

Miasto Płock do dnia 31 grudnia 1953 r. zajmowało obszar 2.600 ha, po rozszerzeniu granic administracyjnych przez dołączenie wsi Podoliszyc, Kostrogaj z Gromadzkiej Rady Narodowej

Rogozino z dniem 1 stycznia 1954 r. obszar ten wynosi 3.118 ha. Podstawę badania gęstości zaludnienia stanowi obszar 3.118 ha—31,18 km².

Średnia liczba ludności

Lata	Liczba ludności w dniu 31. XII	Średnia liczba ludności	Wskaźnik wzrostu		Liczba mężczyzn w dniu 31. XII	Średnia liczba mężczyzn	Wskaźnik wzrostu		Liczba kobiet w dniu 31. XII	Średnia liczba kobiet	Wskaźnik wzrostu	
			w poszczególnych latach	w okresie badanym od początku			w poszczególnych latach	od początku okresu badan.			w poszczególnych latach	od początku okresu badan.
1954	35.893	—	—	—	16.408	—	—	—	19.485	—	—	—
1955	37.015	36.454	1,0	0,0	17.041	16.724	1,0	0,0	19.974	19.730	1,0	0,0
1956	39.092	38.053	1,04	4,3	19.026	18.033	1,08	8,0	20.066	20.020	1,01	1,4
1957	39.862	39.477	1,04	8,2	19.681	19.353	1,07	15,7	20.181	20.124	1,0	1,9
1958	40.554	40.208	1,02	10,3	19.384	19.532	1,01	16,8	21.170	20.676	1,03	4,8
1959	41.667	41.110	1,02	12,8	19.960	19.672	1,0	17,6	21.707	21.438	1,04	8,6

W okresie badanym ludność miasta wzrosła ogółem o 4.656 osób tj. o 12,8% w tym liczba mężczyzn 2.948 tj. o 17,6% natomiast kobiet o 1.708 tj. o 8,6%.

Porównując wzrost liczby ludności charakterystycznym jest fakt, że liczba mężczyzn w latach 1956 i 1957 podniosła się gwałtownie (rok 1956 — 8%/; 1957 — 7%/; = 15%/) podczas gdy liczba kobiet wzrosła zaledwie o 1%/ w 1956 r.

w stosunku do 1955 r., a w 1957 pozostała prawie bez zmian, by w ostatnich latach okresu badanego stale się podnosić.

Podany wykres scharakteryzuje nam wzrost zwiększeń ludności miasta Płocka.

W związku z wykazaną ogólną ilością ludności miasta Płocka nasuwa się pytanie jaki stosunek stanowią kobiety, a jaki mężczyźni i jaki to stanowi procent ogółu ludności.

Stosunek liczby kobiet do liczby mężczyzn, w mieście Płocku w latach 1955—1959

Lata	Średnia liczba ludności	Średnia liczba mężczyzn	Średnia liczba kobiet	Stosunek kobiet do mężczyzn	Wskaźnik %/o kobiet do ogółu ludności
1955	36.454	16.724	19.730	1,18 (118)%/o	54,1%/o
1956	38.053	18.033	20.020	1,11 (111)%/o	52,6%/o
1957	39.477	19.353	20.124	1,04 (104)%/o	50,9%/o
1958	40.208	19.532	20.676	1,06 (106)%/o	51,4%/o
1959	41.110	19.672	21.438	1,09 (109)%/o	52,1%/o

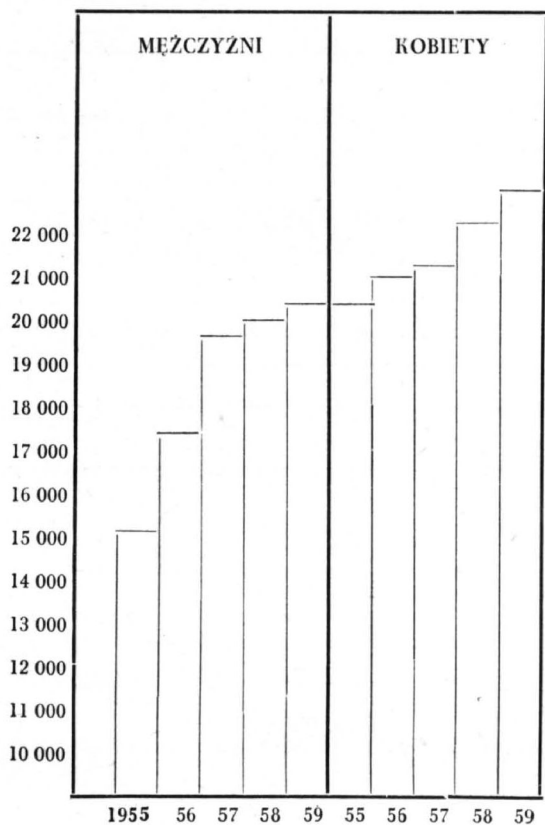
Jak wynika z tabeli na 100 mężczyzn w roku 1955 przypadało 118 kobiet. W latach następnym do 1957 włącznie stosunek ten uległ obniżeniu natomiast w latach 1958 i 1959 stosunek ten znowu wzrasta.

Stały wzrost stanu liczebny kobiet tłumaczyć należy przede wszystkim większym przy-

rostem naturalnym dzieci płci żeńskiej w latach ubiegłych, jak również dużej imigracji kobiet do Płocka na skutek rozwijającego się stale przemysłu zatrudniającego kobiety (przetwórnia owocowo-warzywna, zakłady chemiczne, zakłady jajczarsko-drobiarskie itp.).

Brak dokładnych danych ruchu imigracji kobiet w badanym okresie nie pozwala mi dokładnie cyfrowo ustalić przyływu kobiet do miasta. Jeśli chodzi o stosunek kobiet do ogółu mieszkańców Płocka to kształtuje się powyżej 50% — średnio 52,2%.

Wykres mieszkańców miasta Płocka wg płci w latach 1955—1959.

Przyrost mieszkańców w liczbach absolutnych w latach 1955—1959

Lata	Mężczyźni	Kobiety
1955	okres podstawowy	okres podstawowy
1956	1.309	290
1957	1.300	104
1958	179	552
1959	140	762

Mimo dużego zwiększenia się liczby mężczyzn w latach 1956—1957 ogólna liczba mężczyzn jest mniejsza w porównaniu z liczbą kobiet w Płocku. Nasuwa się stąd wniosek, że w latach poprzednich, przed okresem badanym, liczba kobiet w Płocku przewyższała znacznie liczbę mężczyzn.

Gęstość zaludnienia.

Jak zazaczyłem na wstępie obszar miasta wynosi 31,18 km². Przy stale zwiększającej się liczbie mieszkańców, gęstość zaludnienia stale wzrasta i przedstawia się następująco:

Lata	Srednia liczba mieszkańców	Obszar miasta w km ²	Gęstość zaludnienia
1955	36.454	31,18	1.169
1956	38.053	31,18	1.221
1957	39.477	31,18	1.266
1958	40.208	31,18	1.289
1959	41.110	31,18	1.318

Porównując w liczbach absolutnych gęstość zaludnienia w Płocku stwierdzić należy, że liczba ta zwiększyła się o 149 osób do roku 1955, co świadczy o powolnym lecz ciągłym rozwoju miasta.

Niezależnie od uprzemysłowienia miasta na gęstość zaludnienia jak również na liczbę mieszkańców wpływa liczba urodzeń, która w porównaniu z dotychczasowym stanem ludności i obliczeniem w stosunku do 100 lub 1000 mieszkańców nosi nazwę współczynnika rodności.

Współczynnik urodzeń w Płocku w latach 1955 — 1959.

Lata	Liczba urodzeń	Srednia liczba urodzeń	Srednia liczba ludności	Współczynnik urodzeń
1954	858	—	—	—
1955	1.034	946	36.454	25,950/00
1956	1.002	1.018	38.053	26,750/00
1957	974	988	39.477	22,490/00
1958	912	943	40.208	23,450/00
1959	850	881	41.110	21,430/00

Współczynnik rodności w Płocku z każdym rokiem zmniejsza się, tak że na koniec 1959 r. jest niższy o 4,52% tj. o 4,52 osoby (5) na każdy 1000 mieszkańców.

Chcąc ustalić przyrost naturalny Płocka trzeba znać liczbę zgonów w omawianym okresie. Za nim jednak przejdę do ustalenia przyrostu naturalnego, przedstawię liczbę zgonów i ustale współczynnik umieralności.

Tablica umieralności ogólnej miasta Płocka w latach 1955—1959

Lata	Średnia liczba mieszkańców	Liczba zgonów		Średnia liczba zgonów		Współczynnik umieralności	Wskaźnik umieralności niemowląt do ogółu	Wskaźnik umieralności niemowląt do 1 roku
		ogółem	w tym niemowląt do 1 roku	ogółem	w tym niemowląt do 1 roku			
1954	—	352	69	—	—	—	—	—
1955	36.454	386	88	369	78	10,1 ⁰ / ₀₀	21,11 ⁰ / ₀₀	2,14 ⁰ / ₀₀
1956	38.053	333	84	359	86	9,4 ⁰ / ₀₀	23,95 ⁰ / ₀₀	2,28 ⁰ / ₀₀
1957	39.477	338	82	366	83	10,1 ⁰ / ₀₀	22,67 ⁰ / ₀₀	2,10 ⁰ / ₀₀
1958	40.208	351	92	374	87	9,3 ⁰ / ₀₀	23,26 ⁰ / ₀₀	2,16 ⁰ / ₀₀
1959	41.110	330	67	340	80	8,2 ⁰ / ₀₀	23,53 ⁰ / ₀₀	1,94 ⁰ / ₀₀

Śmiertelność w mieście nie przekracza 10⁰/₀₀ tzn. 10 zgonów na 1000 osób żyjących, natomiast śmiertelność dzieci w porównaniu do ogólnej śmiertelności jest bardzo duża, bo wynosi 23⁰/₀₀. Stąd nasuwa się pytanie, co jest przyczyną tak dużej śmiertelności niemowląt. Brak dokładnego materiału statystycznego (ilość urodzonych dzieci nie żywych, ilość zmarłych w ciągu 24 godzin po urodzeniu) nie pozwala mi ustalić przyczyn śmiertelności. Nasuwa się jednak konieczność dokładnego zbadania śmiertelności niemowląt wg numerów statystycznych chorób.

Przejdę z kolei do ustalenia współczynnika przyrostu naturalnego w Płocku w latach 1955—1959.

Współczynnik przyrostu naturalnego w Płocku w latach 1955—1959

Lata	Średnia liczba ludności	Średnia liczba urodzeń	Średnia liczba zgonów	Przyrost naturalny	Współczynnik
1955	36.454,	946	369	577	15,8 ⁰ / ₀₀
1956	38,053	1.018	359	659	17,3 ⁰ / ₀₀
1957	39.477	988	366	622	15,7 ⁰ / ₀₀
1958	40.208	943	374	569	14,1 ⁰ / ₀₀
1959	41.110	881	340	541	13,1 ⁰ / ₀₀

Współczynnik przyrostu naturalnego jest jednocześnie współczynnikiem przyrostu rzeczywistego, gdyż materiały przedstawione były już po uwzględnieniu repatriacji jak i emigracji.

Należy zastanowić się nad sprawą dynamiki demograficznej czyli nad stosunkiem urodzeń w okresie 5-letnim do ilości zgonów.

Współczynnik demograficzny w Płocku

Lata	Średnia liczba urodzeń	Średnia liczba zgonów	Współczynnik demograficzny	% ⁰ / ₀₀
1955	946	369	2,56	156
1956	1.018	359	2,83	183
1957	988	366	2,69	169
1958	943	374	2,52	152
1959	881	340	2,59	159

Współczynniki przedstawione w tabeli wskazują na poważną przewagę liczby urodzeń nad zgonami, a tym samym dalszy stały wzrost mieszkańców miasta Płocka. Jako ostatni współczynnik na podstawie posiadanego materiału przedstawiam współczynnik zawartych małżeństw na terenie miasta Płocka.

Współczynnik zawartych małżeństw w m. Płocku w latach 1955—1959 na 1000 m.

Lata	Średnia liczba ludności	Liczba zawartych małżeństw	Średnia liczba małżeństw	Współczynnik małżeństwa
1954	—	368	—	—
1955	36.454	289	328	8,9 ⁰ / ₀₀
1956	38.053	272	281	7,3 ⁰ / ₀₀
1957	39.477	289	281	7,1 ⁰ / ₀₀
1958	40.208	319	304	7,6 ⁰ / ₀₀
1959	41.110	267	293	7,1 ⁰ / ₀₀

Wykazane współczynniki zawartych małżeństw wskazują, że liczba zawartych małżeństw systematycznie się zmniejsza, wprawdzie w niezbyt rażącym stopniu. Różnica między rokiem 1959 a 1955 wykazuje zniżkę o 1,8‰, średnio natomiast w okresie 5-letnim

można przyjąć współczynnik 7,6‰ czyli na 1000 mieszkańców 7,6 osoby w zaokrągleniu 8 osób zawierało związek małżeński.

Nasuwa się pytanie, jak wygląda miasto Płock na tle wskaźników ogólnopolskich?

Tabela porównawcza miasta Płocka z danymi ogólnopolskimi

Nazwa współczynnika demograficznego	Dane	1955	1956	1957	1958	1959
Średnia liczba ludności	Płock	36 454	38 053	39 477	40 208	41 110
	R. Stat.	37,0	40,0	41,0	41,3	—
Gęstość zaludnienia	Płock	1.169	1.221	1.266	1.289	1.318
	R. Stat.	1.209	1.283	1.310	1.332	—
Stosunek liczby kobiet do liczby mężczyzn	Płock	118‰	111‰	104‰	106‰	109‰
	R. Stat.	108‰	108‰	108‰	108‰	—
Współczynnik rodności	Płock	25,95‰	26,75‰	22,49‰	23,45‰	21,43‰
	R. Stat.	29,0‰	27,9‰	27,5‰	24,7‰	—
Współczynnik umieralności ogólnej	Płock	10,1‰	9,4‰	10,1‰	9,3‰	8,2‰
	R. Stat.	9,6‰	9,0‰	9,5‰	7,8‰	—
Współczynnik przyrostu naturalnego	Płock	15,8‰	17,3‰	15,7‰	14,1‰	13,1‰
	R. Stat.	19,4‰	18,9‰	18,0‰	16,9‰	—
Współczynnik małżeństw	Płock	8,9‰	7,3‰	7,1‰	7,6‰	7,1‰
	R. Stat.	9,5‰	9,4‰	9,1‰	9,8‰	—
Współczynnik dynamiki demograficznej	Płock	2,56	2,83	2,69	2,52	2,59
	R. Stat.	2,0	2,0	2,0	2,1	—

Przy porównywaniu posługiwałem się danymi z roczników statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego za lata 1956, 1957, 1958, 1959, z tym wyjaśnieniem, że dane 1953 zaczerpnąłem z rocznika statystycznego 1959 r. z działu „ruch naturalny ludności wg przeciętnych dla miast” (małżeństwa, urodzenia, zgonny).

Różnic zachodzących między danymi w wynikach statystycznych za wymienione okresy, a wykazanymi przeze mnie jak średnia liczba ludności i gęstości zaludnienia, nie jestem w stanie wyjaśnić, gdyż operowałem materiałem dokładnym (z dokładnością do 1 osoby i 0,01 km², (natomiast w rocznikach podane są: obszar miasta 31 km² przyjmowałem 31,18 km²) i ludność w tysiącach osób.

Z zestawienia tabeli utwierdzić się można w przekonaniu, że miasto Płock na wszystkich

wskaźnikach znajduje się poniżej przeciętnej w kraju z wyjątkiem wskaźnika umieralności, który jest wyższy od przeciętnej. Jak już podawałem na zagadnienia śmiertelności należy zwrócić szczególną uwagę, by zbadać w najbliższej przyszłości jego przyczyny.

Na podstawie współczynnika dynamiki demograficznej sądzić można, że w mieście Płocku przybywa ludności i gdyby nie lokalizacja rafinerii, która radykalnie zmieni wskaźniki demograficzne, powiększanie miasta byłoby powolne: trzeba by długiego okresu czasu, aby Płock znalazł się w liczbie miast w Polsce liczących 60.000 mieszkańców.

Ta drobna analiza winna zachęcić statystyków miasta Płocka do prowadzenia badań w zakresie demografii i biometrii miasta, przez co uzyska się wiele ciekawych i potrzebnych wskaźników.